

KNIŽNÁ TVORBA KARDINÁLA KORCA

Pavol Prikryl

Kardinál Korec je autor približne sto samizdatových vydání, z ktorých viac ako polovica vyšla knižne! Tým sa otec kardinál stáva významným literárnym fenoménom nielen na Slovensku.

A preto je úprimná aj otázka: Je možné napísať sto kvalitných publikácií?

Skôr, ako budem hľadať, a vari aj nájdeme odpoveď, treba povedať, čo je literatúra.

Umelecký zážitok

V užšom zmysle chápeme literatúru ako texty, ktoré sú prejavom umeleckej tvorivosti človeka, pričom jazykové prostriedky sú použité tak, aby zapôsobili na predstavivosť prijímateľa a vyvolali uňho umelecký zážitok. Takto podaná definícia sa viac-menej vzťahuje na beletriu. Existujú však aj ďalšie funkčné okruhy literatúry, medzi ktoré patria náboženská literatúra, populárna literatúra, odborná literatúra, cestopisy, literatúra faktu atď.

Myslím si, že nikto nepovažuje otca kardinála Korca za románopisca či poetu v plnom význame slova. Preto sa ani jeho dielo nemožno pozeráť cez prizmu beletrie.

A predsa - čím to je, že mnohé jeho diela vyvolávajú v nás v zmysle definície literatúry, ak chceme - krásnej literatúry - umelecký zážitok? Ved' od autora náboženských diel by sa skôr dal očakávať mystický ako umelecký zážitok. A čím to je, že iní náboženski a celým svetom uznávaní autori vo svojich dielach v nás nevyvolávajú umelecký zážitok?

Mnohé nám naznačí príklad cestopisov. Zoberme si Ferka Keleho. Jeho cestopisy sú kvalitné, dozvieme sa z nich viac o tých ktorých krajinách, zvykoch či tradíciách. A ako pridaná hodnota sú v nich osobné zážitky.

Na druhej strane cestopis Jozefa Cígra-Hronského o ceste matičiarov do USA v nás doslova vyvolá priam poetickú náladu. Tu je naozaj ťažko určiť, či je pridaná hodnota lyrizovaná próza či samotný cestopis. Skrátka, Cesta slovenskou Amerikou je dielom poetu natus.

Poeta natus

A vari tu, u rodeného básnika, tkvie ono vyvolanie umeleckého zážitku pri čítaní diel otca kardinála. Keďže každé prirovnanie akosi kríva, tak je nutné povedať či dopovedať, že diela otca kardinála nie sú lyrizovanou prózou, no na druhej strane v nás vyvolávajú lyrizujúcu náladu.

V čom tkvie tento na prvý pohľad paradox?

Skúsme nájsť odpoveď cez jeho úvahy o človekovi. Nemám teraz na

mysli konkrétnu knihu s takým istým názvom, ale súbor diel, v ktorých sa kardinál Korec zamýšľa nad človekom. Ide najmä o už spomínané Úvahy o človekovi, ale aj o knihy Človek, tvor náhodný?, Experiment bez viery, Človek na cestách zeme, Až na dno duše a podobne.

V knihe Človek, tvor náhodný? autor píše:

„Chcel by som vyjadriť osobné svedectvo pre tých, čo hľadajú, pre tých, čo veria a poznajú už aspoň základné veci z kresťanstva, aby si doplnili a prehĺbili svoj pohľad a azda i vedomie svojho šťastia. A chcel by som dať hlavne podnety. Nechcem v pravom zmysle nič dokazovať. Chcem iba poukázať z rozličných strán a uhlov na mnohé problémy a skutočnosti sveta, života a človeka. Aj na pravdy Zjavenia, ktoré nám boli dané. Chcem sa podeliť s tým, ako vidím veci, život a Božie pravdy svojimi očami a dušou.“

Myslím si, že tieto myšlienky vyjadrujú isté motto diel, v ktorých sa otec kardinál zamýšľa nad človekom a jeho poslaním. Priam scholasticky postupuje od A k B, od B k C a tak ďalej. Ak treba, opäť v zmysle logiky vytvorí syllogizmus, aby na začiatku postavenú tézu syntetizoval. S jezuitskou presnosťou ponúka Tomášove dôkazy existencie Boha, ale podáva ich tak jednoducho, že čitateľ nielenže stráca pocit, že číta odborné filozoficko-teologické state, ale dokonca ich na prvé čítanie pochopí!

Len trochu bokom osobná poznámka: Veľmi rád čítam texty Benedikta XVI. najmä z jeho „biskupsko-kardinálskych čias“. Potrebujem k nim pokoj a pohodu. Určite to nie je moje čítanie pred spaním. S dielami kardinála Korca som však neraz zaspával. Pre mňa to bolo výborné čítanie aj do postele. Niežeby texty kardinála Ratzingera boli písané nezrozumiteľne, priveľmi vedecky, to nie. Sú to texty plné múdrosti. V porovnaní s Korcovými textami im však – teda aspoň pre mňa – chýba istá „šťava“, cit, napínanosť... Ak ma Ratzingerove texty primárne obohacujú po intelektuálnej stránke, tak Korcove texty ma obohacujú ako intelektuálne, tak aj emočne.

A práve emočné obohacovanie pri čítaní Korcových textov – ak chceme, môžeme ich pokojne nazvať aj odbornými – je to, čo robí z neho a z jeho diel literárny fenomén, a to už aj v zmysle ponímania krásnej literatúry.

Opakujem, kardinál Korec nie je románopisec či básnik, no jeho diela v nás zanechávajú aj silnú umeleckú stopu.

Neraz som rozmýšľal nad tým, čím to je. Späťne som si začal premietiť časy, keď som čítal antropologické diela podpísané autorom J. W., W. R., G. W. a podobne, či po Nežnej revolúcii už aj s plným menom Ján Chryzostom Korec. A zrazu som si uvedomil, že pri čítaní povedzme Úvah o človekovi som bol paralelne začítaný do Madácha, Chesterona, Dostojevského, Mertona či Exupéryho, Mauriaca a Pascala.

Prečo?

Svojím spôsobom som musel, pretože otec kardinál v každom spomenutom diele ponúka citácie či kratučké úryvky z diel svetovej li-

teratúry. Možno sa mýlim, ale naozaj si nespomínam, žeby citoval, či dokonca ponúkal úryvky zo sv. Tomáša, Duns Scota či patristických Cirkevných Otcov a podobne, hoci ich mal preštudovaných. No práve citácie a úryvky klasikov literatúry dávajú Korcovým dielam onú „štavu“, ak chcete – lyriku. A tá ma viedla k siahnutiu za daným autorom. No povedzte – kto by odolal...?

Treba však povedať, že lyrika v Korcových textoch nie je len „importovaná“. Skôr by som povedal, že je to len akási višnička na šlaháčke. Veď on ako poeta natus sa naozaj môže pokojne prirovnať k literárnym veľikánom. Kladie slovíčko za slovíčkom, priam expresívne vyvoláva emočné napätie.

Paralely so Solženicynom

V niektorých Korcových dielach nachádzam istú paralelu s Alexandrom Solženicynom. Jeho najvýznamnejšie dielo Súostrovie GULAG nie je román, hoci zaň získal Nobelovu cenu za literatúru, ale ako autor hovorí, skôr je to kronika. Hoci je kniha nepretržité svedectvo zverstiev sovietskeho komunizmu, nemá klasický dej ani postavy. No poeta natus v Solženicynovi sa nezaprie a mnohé state obohatí úžasnými literárnymi figúrami.

A vidím ešte ďalšie paralely medzi Solženicynom a kardinálom Korcom. Obaja boli nespravodlivo odsúdení, obaja si odsedeli osem rokov, obaja boli aj po odpykaní si trestu prenasledovaní, obaja o tom napísali autobiografické diela a obe tieto diela sú aj ich najpredávanejšie.

Je tu však jeden rozdiel. V Od barbarskej noci nie sú spomínané lyrizačné prvky. A úprimne – nechýbajú mi tam. Kniha je totiž inak stavaná ako Súostrovie GULAG, v ktorej forma kroniky je vykreslená ako celospoločenská výpoveď v naznačenom príbehu od zatknutia cez výsluchy, samotné odpykanie si trestu až po prepustenie.

V Od barbarskej noci je zachytený konkrétny príbeh konkrétneho človeka v jeho reálnom čase. Doslova autobiografia. A tam sa literárne kučierky akosi nežiadajú. Aj preto by sa mohlo povedať, že kniha Od barbarskej noci je iná aj na rozdiel od ostatných autorových kníh.

Naschvál som použil podmieňovací výraz „mohlo by sa povedať“. Striktne vzaté – malo by sa povedať. Ale... Kardinál v niektorých kapitolách takým spôsobom opisuje svoju záľubu v knihách, že vás opäť ťahá ísť ku knižnici a siahnuť po nejakej knihe.

Ďalší aspekt tvorby otca kardinála je, že je presvedčivý. Pozor – nevnučuje svoje názory! Podáva ich pokojne a pokorne, ale so silnými argumentmi. Nevola si za svedkov veličiny a veľikánov, ale zdravý rozum a logiku. A navyše – vidieť, že všetko, čo napísal, aj premodlil.

A tu by som sa chcel opäť vrátiť k Solženicynovi. Niektorí kritici pripisujú tomuto veľikánovi, že časom začal trpieť akýmsi mesianizmom, ktorý sa prejavil nielen v jeho osobnom živote či v literatúre, ale prekročil aj hranice literatúry. Čo-to naznačuje aj jeho veľkolepý návrat do Ruska či diela napísané na sklonku jeho života.

Knihy kardinála Korca sú - obrazne povedané - „pri zemi“. Neprezentujú autora ako vodcu s neomylnými myšlienkami. Práve naopak - ide v nich o vec. Ide v nich o pomoc nájsť seba samého a svoje poslanie na zemi, nájsť zmysel a poslanie manželstva, kňazstva, rehoľného života, pomôcť zamilovať si eucharistiu, jej tajomstvo a nekonečnú hodnotu. Hodnotné je aj jeho dielo Cirkev v dejinách Slovenska, pri čítaní ktorého vôbec nemáte pocit učebnice či suchého dejepisu.

Možno zvláštne pripomenutie si žiadajú úvahy otca kardinála nad evanjeliami jednotlivých evanjelistov. Nie sú to homílie či návody k nim, ale ani odborný biblický rozbor. Sú to diela svojské, „korcovské“. Výklad tej-ktorej state sa strieda s osobným prežívaním, dokonca s priamou rečou ku Kristovi. A opäť sa tu nezaprie poeta natus. Najmä niektoré časti osobných úvah či meditácií sú doslova lyrizovanou prózou.

V každom diele kardinála Korca môžeme v jeho myslení rozpoznať jasnú líniu vnímania človeka, ktorý je pre jednotlivca i celú ľudskú spoločnosť vždy veľkým darom ale zároveň i nepreniknuteľným tajomstvom. Tajomstvom, ktoré je také prítažlivé pre každého a všetkých, lebo len usilovným hľbaním nad týmto mystériom môžeme naozaj napredovať. Toto posolstvo môžeme objavovať v jeho knihách, ktoré nám odkrývajú bohatstvo ducha človeka, kňaza, biskupa, kardinála, no vždy predovšetkým horlivého robotníka v službe Dobrého Pastiera.

Naozaj sa nedá v jednom článku zhodnotiť celé literárne dielo kardinála Korca. A myslím si, že by to ani nemal robiť jeden človek. Možno by stálo za úvahu pripraviť pohľady kňaza, laika, manžela, manželky, ženy, intelektuála i neveriaceho. S najväčšou pravdepodobnosťou by všetci dospeli k jednému záveru: je to dielo široké, každý sa v ňom nájde. A väčšine prinesie aj umelecký zážitok.

Mgr. Pavol Prikrýl, publicista a básnik, je autorom takmer desiatky básnických zbierok z veľkej časti orientovaných na deti a mládež a náboženské témy, rozhlasovej hry a viacerých scenárov televíznych publicistických relácií SRo. Za svoju publikačnú činnosť získal niekoľko ocenení, vrátane medzinárodných. V súčasnosti vydáva internetový dvojtýždenník o náboženstve a kultúre VOX.